

Gmotno stanje.

Fakta govore suprotno. Retko da su u kojoj zemlji učitelji zadovoljni sa platom, ali u Bugarskoj ne mogu biti nikako. Jada na je njihova nagrada. Oni su možda na podkladek za risanje, razne vrste map in čitavoj zemaljskoj kugli najnižernije plaćeni. Njihova plata spada ispod minimuma nužnog za održanja gole egzistencije. To je uzrok što su posle rata mnogi i mnogi učitelji sa bolom u duši ostavili svoj omiljeni poziv i pošli da traže više hleba. Našli su razna druga zanimanja. Drugi opet, čitava armija, spremali su se za učitelje, sanjali o svom apostolskom radu u narodu, ali kada su svršili školu i čuli šta će im plaćati, makar koliko bili idealisti, ipak nisu bili toliko slepi za realnost, da ne vide da takvom platom ne može ni jedan život da se održi i omogućiti uspešno obavljanje posla, kamo li cela porodica, sa kakvom je opterećena većina učiteljstva, ti mladi tvorci, puni energije, uzdahnuli su, okrenuli pogled i pošli na drugu stranu.

Iz učiteljskih su redova odlazili ili novi nisu prilazili sve energičniji, sposobniji, sa samopouzdanjem. Ljudi, koji su verovali u sebe i u to, da će uspeti u životu. Oni su spadali među najbolje učitelje. Ova pojava se odazvala dosta osetljivo na kvalitet posleratnog učiteljstva u Bugarskoj.

Učiteljice u Bolgarski.

Druga posledica ovog udaljavanja od učiteljske službe jeste feminiziranje bugarskih učiteljskih redova: učiteljice čine više od polovine učiteljstva.

To je glavni uzrok vapaju bugarskih učitelja.

Stalnost u službi.

Drugo zlo koje im takode ne da mira jeste u tome što nemaju kakvu takvu stalnost službe. Stabilitet, stalnost službe je

ste jedan od njihovih glavnih zahteva. Već je toliko mnogo govoreno i pisano protivu famoznog čl. 70, čija je suština u ovome: on daje mogućnost vlastodržcima da svakog svog političkog protivnika u svako doba i iz svakog mesta premeste, to je najblaže, ili sasvim otpuste iz službe. Dogodio se je već nebrojeno slučajeva. Nije bilo broja staleškog organa »Soznanie«, u kome se ne bi javljalo za kakvu novost te prirode. Dozlogrdilo učiteljima pa su preduzeli energičnu kampanju preko svoje periodijske štampe, zborova i drugih listova i uspešli su to da je prestalo s primenom mrskog im člana, ali još nije ukinut.

Redukcije in upokojitve.

Radost bugarskih učitelja nije bila dugotrajna. Čl. 70. povampirio se. On se opet pojavio, samo sad u drugom obliku, i počeo isto onako kao i ranije da šiba svoje žrtve. Pod izgovorom da se želi štediti vrši se redukcija činovnika, pa i učitelja. Postupak je sličan onome, kojim je primenivan čl. 70. Ponekad se otpusti više učitelja nego što treba da bi se stvorila mesta za štice. Čak se govori da će penzionisati sve učitelje sa više od 25 godina službe, dakle oterati sa službe 45 godišnje ljude, čija je varalačka snaga upravo sada u jeku. Broj se učitelja skraćuje bez obzira na žalbe i jadanje učitelja i na očiglednu štetu prosvete.

Te dve stvari, mizerna nagrada i smanjenje stalnosti službe, čine osnovicu patnji bugarskih drugova i kočje napredak njihove zemlje.

Perspektive za budućnost.

Kakve perspektive pruža budućnost prosvetnim radnicima i Bugarskoj? Mračne. Stvoreno se stanje još za dugo ne može popraviti. Može čak nastupiti pogoršanje. I pre će ovo biti nego drugo. Kako to?

„Šolarska Matica“.

Ideja »Šolarske Matice«, ki jo je Tone Gaspari sprožil v 24. številki »Učiteljskega Tovariša« je taka, da se je moramo oprijeti z obema rokama in je ne smemo prej izpustiti, dokler ne bo beseda meso postala. Na tem mestu nočem povdarjati važnosti take književne akcije, ker je to storil že Gaspari v svojem članku. Omejil se bom samo na nekatere momente, ki bi morebiti prišli v poštev pri ustanovitvi in delovanju »Šolarske Matice«.

Prva in najobčutljivejša težkoča je gotovo finančno vprašanje. Vendar bi se dalo tudi to premostiti. Jaz bi na tem mestu stavil sledeče predloge:

Gospodarska podlaga »Šolarski Matici«.

Naša prosvetna uprava naj bi akciji toliko šla na roko, da bi odredila obvezno naročitev »Šolarske Matice« za vse šole v obeh oblastih. Članarina gotovo ne bo tako visoka, da je ne bi mogel utrpjeti vsak krajni šolski svet oziroma šola. Dosedaj so morale šole že mnogo plačevati za razne neumnosti, ki niso koristile ne učiteljstvu, ne učencem, ne prosveti naroda v obče. Mislim tudi, da se vsak učitelj zaveda važnosti te mladinske književne akcije in se bo tudi potrudil, da ji pridobi čim več članov!

Urejevanje »Šolarske Matice«.

Urejevanje »Šolarske Matice« naj bo v rokah posebnega komiteja učiteljev, ki so v poznavanju mladinske literature strokovnjaki. Vposlane rokopise naj precenjuje komite, ne pa samo eden, ker bi potem bila cela reč urejena po okusu enega samega.

V tem pogledu bi šel jaz še dalje. Takoj po izdajanju knjig »Šolarske Matice« naj jih kritikujejo otroci. To se izvrši tako, da učitelj izprašuje učence, kako jim je knjiga ugajala, zakaj mu je ugajala ali ne, kakšne knjige bi radi čitali itd. Na podlagi odgovorov naj bi učitelji — ki bi se s tem hoteli pečati — sestavili kratke ekscerptne članke in jih odposlali n. pr. »Popotniku«, ki naj bi odprl zato posebno rubriko.

ANTON MERVIČ:

† Profesor Franc Pančur.

»Slovenec« št. 5. od 8. t. m. poroča, da je umrl v Marijanišču v Ljubljani upokojeni profesor veronauka zlatomašnik Franc Pančur. Rojen v l. 1846. v Tuhinju, je prišel v l. 1881. na učiteljsko v Koper, kjer je ostal do l. 1905., ko je odšel v pokoj.

Koper — stari Justinopolis — mesto siromakov, ribčev in kmetov, a tudi zagrizene sodrge, ki jo je rabila šovinistična italijanska liberalno-nacionalna gospoda v boju s slovanskim elementom. Okolica čisto slovenska — mesto pa sedež iredentne in sovraštva do vsega, kar je bilo slovanskega.

Malo gnezdo na otoku — v zvezi s celino z dvema cestama brez vsakršnega kulturnega ali znanstvenega centra za nas.

Za sinove XX. stoletne avite culture je životarilo skromno gledališče, bila je popolna gimnazija. Semtertja kak cirkus, pa kaj podobnega — evo duševne hrane za nesrečneže, ki jih je metala usoda v njegovo obzidje.

Zveza s Trstom po morju — pozneje ozkotirna železnica na Poreč — to so bili stiki s svetom.

V to mesto je avstrijska vlada postavila najprej italijansko, l. 1875. pa še slo-

vensko in hrvatsko učiteljsko, ustvarivši tako triperesno deteljico svoje pedagoške nesposobnosti, v sramoto pravi kulturi in v uničevanje mladih idealistov v zaduhlih beznicah in ozkih, smrdljivih ulicah propadajočega mesta.

Je li čudno, da se je zavoda v takih razmerah prijel ime »refugium peccatorum« — da v šali celo »asinorum« in da je bil nesrečen vsak profesor ali učitelj, ki je moral na ta zavod in v take razmere. Posmehovala se je javnost, če je slišala kaj o Kopru, z zaničevanjem so zrl na siromake, ki so prihajali v svet iz domovine Nazaria Saura, junaka iz svetovne vojne.

A vendar je tudi iz tega učiteljskega izšla vrsta plemenitih mož in dobrih učiteljev. Iz primitivnih razmer so prihajali utrjeni, ojekleni borci za šolo in stan. Mnogi so pa padli — a kdor je podlegel, je poginil.

Da pa nismo podlegli vsi, to se ima slovanski in hrvatski narod zahvaliti nekaterim gospodom profesorjem, ki so reševali, kar se je rešiti dalo. Mnogi so prihajali in odhajali iz Kopra, ne puščajoj za seboj sledov svojega dela — nekateri med njimi so pa delali za izročeno jim mladino in jo varovali pogubnih vplivov milieja, v katerem so morali živeti. Hrvatje se imajo mnogo zahvaliti pok. Frankoviću, mnogo dobrega je storil dijakom pokojni Šubić.

Knjige pri drugih narodih.

O opremi knjig bi se mnogo lahko našel učil od Nemcev. Omenim samo mladinske knjige, ki jih izdaja založba »Kosmos« v Stuttgartu, n. pr. spise Sonnleitnerja ali Thompsona. Zunanost je nad vse lična. V notranjosti več krasnih risb na celi strani. Kar je pa najlepše, najljubše in najprikljubivejše, so majhne skice, ki spremljajo tekst skozi vsi knjigo ob robu strani. To naredi otroku knjige mikavne, ker te skice od strani do strani oživljajo tekst. — Tako naj bi bile opremljene knjige »Šolarske Matice«.

Tudi glede formatov bi se bilo zediniti v sledečem:

Koledarček naj bi bil, kakor pravi Gaspari, prikupne žepne oblike. Ostale knjige naj bi imele že vnaprej določen obseg in format — ne prevelik, pa tudi ne miniaturn. Nič ni slabšega ko vsakoletno izpreminjanje formata, ker zbirka kot taka izgubi vsled tega na estetičnosti.

Vsebina knjig.

Enako se glede vsebine knjig popola noma strinjam z zamislemo Toneta Gasparija. Ena — povest druga — zopet povest ali pesmice, tretja — realne vsebine. Pri obeh povestnih knjigah naj bi se oziralo na sledeče:

a) ena naj bi bila pisana bolj za dečke, ena bolj za deklice, oziroma b) ena — delo domačega pisatelja, druga — prevod, oziroma c) ena — za višjo stopnjo, druga za nižjo.

V enem letu sicer to ni izvedljivo, pač pa bi šlo to postopoma, prvo leto ustredi navedenemu pod a), drugo leto pod b), tretje leto pod c).

Posebno pažnjo bi bilo posvetiti knjigi realne vsebine. Pri nas jih imamo že nekoliko, a so vse take, da ne »vlečejo«. Snov je v vseh nesrečno izbrana, ali nesrečno podana. N. pr. Flerétova: »Slike iz živalstva«. Mimogrede povedano — knjigi neobhodno manjkajo ilustracije.

Splošne vesti.

— Šmarsko-rogaško učiteljsko društvo, UJU in org. Edinstvo. Šmarsko-rogaško učiteljsko društvo je prejelo od UJU v Beogradu pod števil. 101 od 26. januarja 1927 sledeči dopis:

Na Vaš dopis od 18. januarja t. l. o sporu s Pov. UJU — Ljubljana čast nam je Vas izvesti, da je Izvršni odbor UJU v Beogradu rešil sledeče:

1. O sporu slovenskega dela učiteljstva organiziranega v UJU bo razpravljala Glavni odbor UJU, ki bo pozvan na redno sejo tekom meseca februarja t. l.

2. Izvršni odbor si ne more osvojiti Vašega naziranja, da lahko ostane Šmarsko-rogaško učiteljsko društvo nadalje član UJU, ako izstopi iz Poverjenišstva — Ljubljana, ki je legitimni predstavnik UJU za ljubljansko in mariborsko oblast, ker bi bilo to protivno čl. 4. in 5. pravil UJU.

3. Zveze okrajnih učiteljskih društev »Edinstvo« v Ljubljani se po členu 5. pravil UJU ne more istovetiti z UJU poverjeništvom Ljubljana ter v obče nima ista nikake zveze z UJU in se na podlagi tega tudi njeni člani ne morejo smatrati kot člani UJU.

4. Končno si vzema Izvršni odbor svoje bodo opozoriti Vas na to, da s takim svojim postopanjem kršite stanovsko in organizacijsko disciplino, ker nasprotuje to duhu čl. 2. pravil UJU.

Jov. Milijević, Vlada K. Petrović, tajnik UJU, predsednik UJU

— Proračun ministrstva prosvete je bil sprejet v finančnem odboru dne 22. januarja in znaša 870.126.923 Din. G. minister Trifunović je podal ob priliki pretresanja proračuna svoj ekspozé in ugotovil: Proračun je za 80 milijonov manjši od prejšnjega. Osnovno šolstvo ne napreduje tako kot bi moralo. V državi imamo približno 8000 šol in 800.000 šolobiskujočih otrok, kar ni v pravem sorazmerju z 12 milijoni prebivalcev. Proračun

Največjo vrzel pa tvori v naši mladinski literaturi pomanjkanje dobrih potopisov. Tudi tu bi se od Nemcev lahko mnogo naučili. Našim izdajateljem in mladinskim pisateljem bi priporočal v tem slučaju v ogled samo pred nedavnim časom izšlo knjigo: »Auf der Nordsee« »Frank'sche Verlagshandlung Stuttgart«. Potopisi so velikega vzgojnega pomena. Iz dobro pisane potopisa pridobi otrok zelo mnogo. Vem, da bodo nekateri predlagali, naj bi »Šolarska Matica« v prvi vrsti priobčevala potopise po Jugoslaviji. Jaz sem proti temu, ker bi ti potopisi ne imeli uspeha. To pa radi tega, ker so naše čitanke že itak polne takih člankov, poleg tega imamo »Zemljepisne in zgodovinske slike«, pa tudi »Zvonček« prinaša slične sestavke. Peljimo deco raje v širši svet, predvsem v slovanske države. Ali bi ne bilo lepo s pomočjo take knjižice vzbuditi pri naši deci zanimanje za Rusijo? Potopisi naj bodo pisani objektivno in brez vsake šovinistične primesi.

Tiskovni fond in pripravljalni odbor za »Šolarsko Matico«.

H koncu še eno: Dosedaj je, odkrito povedano, bilo med nami učitelji premalo stvarnega zanimanja za mladinsko literaturo, čeprav bi upravljanje iste moralo biti povsem v naših rokah.

Zato prosim tovariše, naj se z vso silo primejo dela, da se ideja »Šolarske Matice« uresniči že s prihodnjim Miklavžem. Ze pod točko 1. sem dejal, da je najtežje finančno vprašanje.

Začnimo takoj zbirati za tiskovni sklad »Šolarske Matice« in ustanovimo pripravljalni odbor!

Vsak učitelj naj bi dal 5 Din, poleg tega zainteresirajmo še deco. Rada bo prispevala kake pare ali dinarčke. Z dobrim začetkom nam bo tudi delo dobro uspevalo.

Hudales Oskar.

je sprejet po sledečih redukcijah: V ministrstvu so ukinjena mesta: podsekretar, 2 inspektorja, 7 referentov, 8 pisarjev in še 11 raznih mest. Po prosvetnih oddelkih je ukinjenih 24 mest. Stipendije so zmanjšane od 1½ milijona na 1 milijon. Podpore za knjižnice so zmanjšane od 200.000 na polovico. Zmanjšani so tudi univerzitetni krediti in profesorski honorarji. Šolskih nadzornikov je bilo 280, a sedaj jih ostane le 138.

— Novi sreski učiteljski društvi. Dne 28. januarja 1927 se je vršil na Jesenicah ustanovni občni zbor sreskega učiteljskega društva UJU za Radovljico. Na povabilo pripravljalnega odbora se je zbralo 42 učiteljev(ic). Pristopno izjavo je podpisalo doslej 63 učiteljev(ic). — Dne 1. svečana 1927 pa je bil ustanovni občni zbor sreskega učiteljskega društva UJU za Šmarje-Rogatec. Kljub slabemu vremenu se je zbralo v Rogatecu 25 učiteljev(ic), ki so si osnovali svoje društvo. Izvoljena odbora nam jamčita, da bosta delovala v duhu sprejetih smernic za edinstveno, stanovsko in močno organizacijo. Le neustrašeno naprej po začrtani poti!

— Projekt zakona o narodnih šolah je predložen Narodni skupščini.

— »Narodna Prosveta« prinaša osnutek zakona o narodnih šolah, kakršen je bil predložen Narodni skupščini, ki bo o njem razpravljala.

— Kandidat za prizivno ocenjevalno komisijo mariborske oblasti: Viktor Grčar, šolski upravitelj v Mariboru; namestnik Makso Wudler, učitelj v Celju.

— Jutrovemu »štrebarju«, kakor nas je počastil pretekli teden »iz učiteljskih krogov«, priporočamo, da naj dopis še enkrat prečita in bo videl, da je citat vzet iz »Popotnika« in se nanaša na upokojece, pri katerih je »štrebarstvo« izključeno, če se tudi potezajo za malo priznanje ob upokojitvi. Pripomniti moramo, da je dopis iz

Toda pokojni Pančur je bil naš največji dobrotnik. 12 let me je učil — 8 let v vadnici, 4 leta v tečajih in še danes stojim pred menoj njegova resna postava, še danes zrem v duhu v njegovo oko, ki je prodiralo v naše tajne.

Bil je strokovnjak, ki je obvladal svoj predmet izredno dobro. Sam širokega obzorja ni ljubil hinavcev, ni trpel svetohlincev. Vnemal nas je za vse lepo in vzvišeno in nam uprav drastično kazal greh in njegove strašne posledice v duševnem in telesnem oziru. Grešnika ni preklinjal, padlih ni obsojal. Poznal je predobro vse naše težave in potrebe in vedel, kje nas čevlji žuli. Odkrita nasprotinika je cenil, a gorje hinavcu, ki mu je hotel imponirati s hlinjeno ali pretirano pobožnostjo.

Kako nas je tolažil, ko smo obupovali, ko smo se jezili radi prizanesljivosti, katero je kazal profesorski zbor pri ocenjevanju uspehov Italijanom. Seveda so to bili italijanski profesorji.

Kolikokrat nas je grajal, rekoč: »Ali Vas ni sram, da se jezite radi prevelikih zahtev, ki jih stavljamo na Vas. Zahvalite Boga, da znate kaj več od tovarišev, ki morajo lezti po milosti skozi tečaje v življenje.«

Hotel je dati Slovanom dobrih vzgojiteljev — to je bilo vodilo njegovemu delu.

Kdor je doživel divjanje sfanatizirane sodrge ob volitvah v l. 1897. po ulicah tega mesta, ta ve, kaj je bil pokojni Pančur dijakom, ki so morali v smrtni nevarnosti ponoči iz mesta v Trst. Ko so se vrnili v mesto, pa so morali v varstvu bajonetov avstrijskih orožnikov v šolo. Kje je bil takrat ravnatelj — renegat Ivan Markelj? Može je obsojal nas in branil italijansko prepoved. Pokojni Pančur nas je reševal.

Predalec bi zašel, če bi nadaljeval. Za enkrat naj zadostuje.

Možu strokovnjaku in dobrotniku, ki je znal svoj predmet oživljati z življenjem in nas obvarovati popolnega propada v najtežjih časih, bodi ohranjen med nami blag spomin.

Počivaj v miru, plemeniti naš vzgojitelj! Lahka naj Ti bo zemljica domača — v srcih naših pa živi spomin na leta, ki smo jih preživeli ob obali Adrije, v tužni Istri — a v tem spominu stoji Tvoja osebnost — veličastna, mirna in objektivna — angelj vodnik in rešenik v najtežjih dneh.

Življenje — boj za obstoj — udarci usode so nam odprli oči in v svitu spoznaja se zrcali blaga osebnost pokojnega zlatomašnika — našega največjega dobrotnika na poti v življenje.